

Tiệm cho thuê truyện

Nếu tất cả những cuốn sách cần thiết, yêu thích, độc giả đều mua cả thì như vậy cần một khoản tiền mua sách không nhỏ và nhà cần chỗ chứa sách rộng rãi. Thông thường, người ta chỉ mua những quyển nào đặc biệt ưa thích. Một quyển sách xem một, hai lần rồi để đó vừa tốn tiền, vừa chật nhà! Ra tiệm thuê sách cho rồi.

Thời nào cũng có tiệm cho thuê truyện. Từ ngày xưa ngày xưa, tiệm sách cho thuê những cuốn truyện Tàu cổ lừng danh: Tam Quốc Chí, Thủy Hử, Đông Chu Liệt Quốc... cho tới Càn Long Du Giang Nam, Vạn Huê Lâu, Hán Sở Tranh Hùng... Người lớn đọc mê mải, người già mắt kém buổi tối bắt đứa cháu nhỏ đọc to cho cả nhà nghe. Sau này tới truyện kiếm hiệp như Long Hình Quái Khách, Hồng Gia Nữ Hiệp... Đặc biệt có Châu Về Hiệp Phố, Bách Sĩ Ma Hoàng Ngọc Ân của Phú Đức một thời làm mưa làm gió.

Thời này sách trình thám ăn khách song song với kiếm hiệp. Sách của Lê Minh Hoàng Thái Sơn gồm nhiều quyển nhỏ đóng thành tập lấy tên chung Đi Và Sống. Rồi tới Hồ Biểu Chánh, Lê Văn Trương đề ra hình tượng người hùng, chuyện nhân nghĩa với số lượng sách xuất bản áp đảo. Tiểu thuyết kiếm hiệp kỳ tình của Người Nhạn Trắng, Ngọc Sơn (Phi Long) viết truyện thế giới đen Bàn Tay Máu, Cánh Buồm Máu... độc giả cũng rất chuộng. Sách Tự Lực Văn Đoàn cũng Nam tiến ủa vào các nhà sách và tiệm cho thuê sách.

Trước 1975 là thời kỳ hưng thịnh của sách. Sách in rất nhiều và tiệm cho thuê sách mọc ra như nấm ngoài mặt tiền đường hay tận trong hẻm nhỏ, đi đâu cũng thấy tiệm cho thuê sách. Người ta đua nhau thuê sách nên tiệm cho thuê làm ăn khá khá. Hầu hết là sách văn học. Nhờ số lượng đông đảo người đọc sách và tiệm cho thuê đáp ứng nhu cầu nên sách giải trí và sách văn học có giá trị mau chóng đến được tay độc giả. Qua đó, nhiều tác giả, nhiều tên sách trở nên quen thuộc, không quên trong ký ức các độc giả thời ấy.

Truyện dịch của Dos, Pearl Buck, E.M. Remarque, Heinrich Boll, Quỳnh Dao, Bồ Già của Mario Puzo... Không thể thiếu sách kiếm hiệp của Kim Dung, gián điệp của Văn Bình... truyện phóng tác của Hoàng Hải Thủy khiến trong thời gian dài, người ta chỉ biết tới Kiều Giang mà không nhớ tên Jane Eyre trong nguyên tác. Tiểu thuyết tình cảm xã hội của Bình Nguyên Lộc, bà Tùng Long, bà Lan Phương... Sách Lê Xuyên cho mượn tràn lan khắp nơi từ thành thị đến thôn quê. Về sau này là Túy Hồng, Nguyễn thị Thụy Vũ..., Duyên Anh một mình tung hoành trong đề tài tuổi thơ và du đăng... Cả những tác giả như Hoàng Ly với truyện đường rừng, Minh Đức Hoài Trinh, Lê Hằng...

Có lẽ lớn nhất Sài Gòn là một tiệm ở đường Phan Đình Phùng gần góc Cao Thắng, đối diện trường tiểu học Aurore với nhiều kệ sách cao sát trần nhà. Hai vợ chồng người chủ với ông

chồng ốm o gầy còm như nghiện thuốc phiện ngồi thu tiền, giao sách. Nhiều cuốn sách có vẻ kén độc giả như Vòng đai xanh của Ngô Thế Vinh, Khu rừng lau của Doãn Quốc Sỹ... đều có thể tìm thấy nơi đây.

Tiệm chật chội sách chất đầy như cả một thư viện nhỏ nhỏ. Sách cho thuê thường được bao bằng giấy sáp màu nâu vàng tránh ướt, đóng bằng dây kẽm hoặc chỉ cước, gáy đánh số để dễ tìm. Các tiệm cho thuê nhỏ chỉ tập trung vào sách truyện, tiểu thuyết mà thôi. Các sách tiên chiến nằm trong chương trình trung học phổ thông nên dĩ nhiên tiệm nào cũng có. Xem chừng ngoại trừ sách nghiên cứu, thì hiệu sách có cuốn nào, hầu như tiệm cho thuê có cuốn đó, nhất là tiểu thuyết thì vô biên. Tiệm cho in những quyển mục lục theo tên tác giả hoặc thể loại nên khách rất dễ kiểm, đồng thời tập mục lục ấy cũng làm nhiệm vụ giới thiệu sách với độc giả.

Một thời gian sau 75, khi sách được in theo kế hoạch, chỉ tiêu bằng giấy tái sinh màu vàng còn xòm xỡ sori rom thì hầu như không còn tiệm cho thuê truyện. Trước đây, một số câu lạc bộ của nhà nước có thư viện để người dân đến xem báo và cho công nhân viên làm “thẻ đọc” để mượn sách về xem. Nơi đây có đủ các loại sách từ chính trị, công đoàn, văn học... chứ không phải chỉ sách văn học với các tác giả: Tô Hoài, Nguyễn Khải, Ma Văn Kháng... sách dịch Solokhov...

Nhưng thư viện của nhà nước đương nhiên mở cửa theo giờ hành chính, mà trong giờ hành chính người nào cũng đi làm, đâu có ai rảnh vào đó ngồi đọc sách hay mượn sách. Người thủ thư lại kiêm thêm việc khác, chạy đi chạy lại ít có mặt tại phòng nên chỉ lác đác vài người mượn sách. Để tận dụng mặt bằng, thư viện ế ẩm đành đóng cửa, dành chỗ cho lớp dạy đàn, dạy hát.

Đó là thời kỳ khó khăn. Nếu muốn đọc sách, người ta thường mượn sách từ thư viện của cơ quan nhưng ở các thư viện này, ngân quỹ không dồi dào nên sách vở không phong phú, đa số là sách về chuyên môn nghề nghiệp.

Dần dần khi nền kinh tế phát triển, sách cũng bắt đầu được in nhiều hơn với giấy tốt hơn, bìa đẹp hơn. Một số tác giả đoạt giải Nobel xuất hiện trên kệ sách: Victor Hugo, Hermann Hesse, G.G. Marquez... Sách in đẹp nên giá thành cao cộng thêm không có tiệm cho thuê sách nên những cuốn sách văn học có giá trị không phổ biến mấy.

Sau này, những tiệm cho thuê sách lác đác tái hiện tuy không nhiều như trước kia. Sách cho thuê ở đây toàn kiếm hiệp, dã sử kiếm hiệp do các tác giả trong nước viết như Hồng Lĩnh Sơn, Xuân Thu, Đại Tâm... Truyện tình cảm mang hơi hướng Quỳnh Dao. Những cuốn sách này in giấy xấu, khổ nhỏ, chữ thưa và to tung hoành một mình một chợ ở các tiệm cho thuê truyện. Người đi thuê đều thuộc giới bình dân, giải trí để giải trí đôi chốc chứ không nặng đầu đọc sách có giá trị văn học cao.

Phải nhắc lại bộ truyện tranh Doraemon của Nhật Bản khi xuất hiện trên thị trường VN vào khoảng năm 1992 đã đánh bật các bộ truyện tranh thiếu nhi trước kia như Tintin, Lucky Luke, Xi Trum, cả Astroboy xa xưa... Trẻ con đang đói sách nên sau đó manga Nhật Bản đáp ứng được yêu cầu mới, lạ đã thừa thắng xông lên tràn ngập thị trường VN. Có những cửa hàng sách chỉ chuyên bán truyện tranh Nhật. Có quyển một tuần ra một số hay hai số, quyển khác một tháng ra hai lần hay ba lần... Chủ hàng không lập mục lục nổi vì cũng bị ngộp giữa một rừng truyện tranh. Truyện mới ra liền liền không kịp thở nên nếu muốn đọc những bộ vừa qua thì chỉ có thể kiếm trong tiệm cho thuê truyện.

Manga bạt ngàn như thế nên độc giả thiếu nhi mua không xuê. Vào các tiệm cho thuê sách chỉ toàn truyện tranh Nhật Bản, và sau này thêm Hàn quốc. Mỗi bộ truyện hàng mấy chục quyển. Tiệm cho thuê sách thường mở ra ở gần các trường học và khu đông dân cư. Đến đọc truyện tranh không chỉ học sinh tiểu học, trung học mà còn cả sinh viên.

Như bộ truyện manga bốn quyển đặt cọc tùy sách mới giá bằng giá bìa. Sách cũ đến đâu, cọc hạ tới đó với tiền thuê tính theo tuần. Nếu giá bìa rẻ thì đặt cọc 50% giá bìa, nếu sách mắc thì đặt cọc 100% giá bìa. Xem tại chỗ cũng gần như mang về. Những tiệm cho thuê sách bao giờ cũng có vài tên học sinh, sinh viên ngồi cong lưng, dán mắt vào cuốn truyện tranh trong gian nhà chật chội vì các kệ đầy sách dưới mấy bóng đèn không đủ ánh sáng.

Học sinh là khách quen còn có thể mượn thiếu, ghi nợ để đó khi nào có tiền trả sau. Truyện tranh bán bên ngoài đắt, một bộ đến cả chục cuốn, không thể nào mua đủ cả nên thuê truyện là một cách giải quyết con khát. Việc thuê truyện tranh của học sinh cũng giống như người lớn đi thuê băng đĩa phim Tàu, phim Hàn về xem. Đó là chuyện thường ngày, món ăn không thể thiếu.

Truyện tranh vô số, từ truyện cho thiếu nhi đến thiếu niên mười sáu, mười bảy, mười tám tuổi có đánh dấu trên bìa 16+, 17+, 18+... Có nhiều truyện sex hay bạo lực lại hấp dẫn lớp đọc giả tò mò mới lớn. Manga Nhật thường chỉ một lối vẽ nhân vật mắt to, người cao mảnh mai, tóc rù... nhìn như các công chúa, hoàng tử lạc vào trần thế. Vì vậy khi vẽ chơi, đam teen có khuynh hướng vẽ người bắt chước theo hình tượng này.

Truyện tranh chiếm ở những vị trí tốt nhất trong tiệm cho thuê sách, ngay mặt tiền đập vào mắt người xem ngay. Đi vào trong mới thấy bày truyện ngôn tình đặc sệt phong cách Quỳnh Dao từ lúc ra đời tới giờ, tuy qua thời hoàng kim nhưng vẫn tồn tại vững chắc trong tiệm cho thuê. Nội dung chàng và nàng lúc nào cũng mơ màng trong tình yêu. Nàng là Hân Di, Lạc Lạc..., chàng là Thê Trì, Dĩ Thâm...

Đọc các tựa truyện có thể đoán được cốt truyện thường nhang nhác nhau: Mãi mãi là bao xa, Vụng trộm yêu anh, Chờ em lớn nhé được không... Muôn đời là những cuộc tình từ tay đôi đến tay ba đuôi bắt nhau trôi lãng đãng trên mây. Trùm xã hội đen yêu cô gái mắc bệnh nan y, tiểu thư sang chảnh mê anh thư sinh nghèo kiết xác... cứ thế mà chiên xào nấu nướng... xong mang bản thảo bán cho “đầu nậu” không bao giờ sợ ế. Tên tác giả cũng y như tên nhân vật: Uyên Nhi, Hồng Băng... Những tác giả ra nhiều đầu sách được độc giả thuê nhiều thì chiếm hẳn một kệ riêng. Riêng tác giả Quỳnh Dao từng làm mưa gió một thời trước 75 thì không còn được chuộng nữa.

Song hành với tiểu thuyết tình cảm bình dân vẫn là kiếm hiệp VN: Hiệp khách đa tình, Song hùng kỳ hiệp, Hắc báo... Cũng có vài bộ truyện Kim Dung nhưng ít người thuê, sách đặt trên kệ cao nhất, có người hỏi, chủ tiệm mới bắc ghế phủ bụi lấy xuống. Thêm một ít truyện kinh dị là hết.

Sách ở đa số tiệm cho thuê chỉ có thế. Một tiệm lớn ở Thị Nghè khi hỏi đến truyện dịch, chủ tiệm đã dẫn khách vào tận trong bếp, trên một kệ chồng độ hai, ba chục cuốn truyện dịch. Trong đó Người đàn ông có gia đình dịch từ quyển Family man của Jayne Ann Krentz; Tào Đình... được coi là sách hiếm dành cho khách đặc biệt. Dù sao cũng có thể thấy được giá trị của những cuốn truyện dịch này, khi giá đặt cọc gấp đôi và tiền thuê hơn gấp đôi cho một lần thuê vài ngày.

Qua đó, có thể thấy rõ rệt khuynh hướng đọc sách của độc giả. Đầu tiên là truyện tranh, rồi đến truyện tình cảm bình dân, võ hiệp kỳ tình. Một ít truyện tình cảm xã hội éo le ngoại quốc. Đó là những loại sách dễ đọc, đỡ mệt, đỡ mắt công... thường thức!!!

Chắc cũng phải đổ lỗi phần lớn cho Net khi ai nấy đều thủ trong tay chiếc điện thoại, thậm chí một người sở hữu hai, ba chiếc. Dân nghiền Net có thói quen đọc sách trên mạng dù cho phần lớn cũng thừa nhận cầm cuốn sách hay hơn dán mắt vào màn hình. Thấy hay thì save vào folder “thư viện” của mình, chưa kể thấy thích muốn phổ biến rộng rãi thì... forward, giới thiệu địa chỉ cho bạn bè. Thật là quá tiện lợi, gọn gàng!

Một sinh viên cho biết cô thích đọc sách của các tác giả mới trên mạng với hành văn và ý tưởng mới mẻ, hiện đại, gần gũi với độc giả trẻ. Rất nhiều tác phẩm mới ra đời như vậy khi các tác giả không thể in sách, phát hành vì quá tốn kém. Có điều tác phẩm trên mạng thì hiếm xuất bản ra sách, cho nên đâu có vào tiệm để cho thuê. Và lại khi đọc trên mạng rồi thì hầu như không ai bỏ tiền đi mua sách.

Nếu không thông qua tiệm cho thuê sách, nếu tiệm cho thuê sách kém phát triển mà chỉ trông cậy vào tiệm sách bán đúng giá bìa thì rõ ràng số lượng sách hay khó đến tay độc giả một cách rộng rãi.

Dù sao hiện nay mức sống dân đô thị được nâng cao. Không thấy tiệm cho thuê truyện nữa, các tiệm sách nhỏ cũng hiếm. Thay thế là dịch vụ cho thuê sách online, các tiệm sách lớn bày biện đẹp để bắt mắt, và cả đường sách. Để lôi kéo khách thì trong nhà sách không chỉ bán sách mà còn đủ loại văn phòng phẩm, đồ chơi trẻ em, Có nhiều ghế và sàn rộng sạch sẽ để mọi người, cả người lớn và trẻ em có thể ngồi đọc sách thoải mái mà không mang mặc cảm “coi cợt” – lý do chính khiến tiệm cho thuê truyện bị đào thải- Không kể cả một góc giải khát nghỉ chân nho nhỏ...

Đặc biệt nhất là dịch vụ cho thuê sách online. Không cần hiện diện trong một cửa hàng tốn tiền thuê mặt bằng, mà nay khách chỉ cần chọn lựa cuốn sách yêu thích. Sách sẽ được đưa tới tận nhà và trả cũng từ nhà, khỏi mất công thay quần áo, xách xe ra khỏi nhà mưa nắng... Sách thuê hồi sinh dưới một hình thức mới tân tiến và tiện lợi.

<https://thoibao.com/tiem-cho-thue-truyen/>

SÀI GÒN: TIỆM CHO THUÊ SÁCH, DẤU ẤN MỘT THỜI

Ở Sài Gòn, không biết chắc khi nào có các tiệm sách, nhà sách cho thuê nhưng chắc chắn là trước 1954 đã có loại hình này rồi.

Sách cho thuê có sức cuốn hút rất lớn với dân Sài Gòn ghiền đọc sách .

Các tiệm cho thuê sách tồn tại song song với các nhà bán sách, đáp ứng rất tốt nhu cầu của người mê đọc sách nhưng ngân quỹ eo hẹp. Theo ước tính trên báo Thời Nay ra ngày 7.9.1974, đến thời điểm đó đã có khoảng 2 đến 4 ngàn tiệm cho thuê sách riêng ở Sài Gòn.

Trong một bài viết cũ thời blog còn phổ biến, một bác kể rằng trước phong trào di cư (tức năm 1954), việc cho thuê mượn sách đọc chỉ xuất hiện trước các công trường. Thuê bữa nay, ngày mai trả, giá chỉ vài cắc. Đến năm 1954, trên đường Nguyễn Kim có mở một tiệm cho thuê sách là dịch vụ chưa từng có ở vùng này. Tiệm cho thuê sách hiệu Thái Bình, do một phụ nữ người bắc trạc ngoài 40 làm chủ. Muốn thuê sách phải đặt tiền thế chân, khoảng 10 đồng một cuốn, tiền mượn 5 cắc.

Một tiệm cho thuê sách được cho là lâu đời có từ giữa thập niên 1950 tại Sài Gòn là tiệm Đức Hưng ở đường Trần Quang Khải, quận Nhứt. Tiệm này đáng nhớ vì có sáng kiến cắt các kỳ truyện kiếm hiệp của Kim Dung, Cổ Long, Tù Khánh Phụng đăng phôi-ơ-tông trên báo, đóng thành từng tập để cho thuê khi các truyện này chưa xuất bản thành sách, nên độc giả rất thích... *Lúc đó, chỉ có khoảng 10 tiệm cho thuê sách ở cả Sài Gòn.*

Tuy nhiên, tiệm cho thuê sách lớn nhất Sài Gòn có lẽ là tiệm Cảnh Hưng, ở đầu đường Phan Đình Phùng (nay là Nguyễn Đình Chiểu), có tới năm tầng lầu chứa sách. Chủ tiệm sách là ông Huỳnh Công Đáng, một người Việt gốc Hoa rất am hiểu về sách. Đến năm 1971, số sách ông cho thuê đã lên tới 20 ngàn cuốn, đủ các thể loại.

Ở Phú Nhuận trước đây có hai tiệm sách trên đường Nguyễn Minh Chiểu (Nguyễn Trọng Tuyển ngày nay) ngay khu chợ Lò Đúc:

Tiệm Tân Dân cũ kỹ từ các dây tủ kệ đến diện mạo từng cuốn sách giấy đen ngòm vì mồ hôi tay bao độc giả thấm qua sau bao lần đọc. Chủ tiệm là một phụ nữ lớn tuổi không lập gia đình gốc miền Bắc, luôn nở nụ cười có nét móm duyên như Đức Mẹ.

Tiệm Toàn Hiệp có chủ nhân là hai vợ chồng già là dân có học cùng ba người con, ai cũng hiểu biết về sách. Anh Hai của tôi khoảng năm 1961 đang học Trường Sư phạm, mỗi buổi chiều đều phải ra sạp báo gần trường học Chánh Tâm cũ của người Tàu góc đường Trương Tấn Bửu – Nguyễn Minh Chiểu (Trần Huy Liệu – Nguyễn Trọng Tuyển) để mua báo có đăng phôi-ơ-tông truyện chương Kim Dung cho ba tôi.

Sau đó anh vọt xe ra mượn sách ở hai tiệm trên. Rõ là nếu không thuê sách để đọc thì cả nhà tôi không thể xem được nhiều sách như vậy. Sách về mỗi ngày, từ các cuốn trong bộ Z.28 của Người Thứ Tám, truyện chương Kim Dung cho hai ông anh. Tiểu thuyết của Bà Tùng Long, Nghiêm Lệ Quân, Bà Lan Phương cho má tôi đọc khi ngồi sạp ở chợ. Tiểu thuyết Quỳnh Dao như *Xóm vắng*, *Bên bờ quạnh hiu*, *Hải Âu phi xứ*, *Dòng sông ly biệt* cho bà chị đang học Luật. Phần tôi thì đọc truyện tranh Lucky Luke, Xi trum, Lữ Hân Phi Lục và truyện trong tủ sách Hoa Đỏ, Hoa Xanh... Với tốc độ đọc như vậy thì mua sách là điều nan giải. Chỉ có đi thuê như mọi người.

Sau này, khi biết nhà ai có tủ sách lớn từ trước 1975, tôi biết họ thuộc gia đình trung lưu trở lên mới kham nổi. Sài Gòn tuy được nơi khác xem là thành phố mãi mê “làm ăn”, “ăn chơi” thâu đêm suốt sáng nhưng nhu cầu đọc sách báo thì ai cũng biết là rất lớn và đặc biệt là giới bình dân thích xem sách xem báo không thua ai.

Loại sách nào được ưa thích nhất ?

Đó là truyện chương Kim Dung. Các bộ truyện của ông không có tác giả nào của VN so nổi về số lượng độc giả hâm mộ. Theo tác giả An Phong tường thuật trên báo Thời Nay, riêng bộ bảy tập tiểu thuyết kiếm hiệp Cô gái Đồ Long (sau này dịch tên chính xác là Ý thiên đồ long ký) của Kim Dung, tiệm Cảnh Hưng đã mua tới 100 bộ để cho thuê. Riêng các truyện khác như Tiểu ngạo giang hồ, Lục mạch thần kiếm, mỗi tựa mua trên 10 bộ.

Xếp sau truyện chương là loạt tiểu thuyết gián điệp Z.28 của Người Thứ Tám. Xếp sau sách gián điệp, có lẽ khó phân loại cho chính xác. Tuy nhiên, căn cứ vào số lần mượn nhiều thì nhà văn Việt được đọc nhiều nhất là Duyên Anh, rồi đến sách của nhóm Tự Lực Văn Đoàn.

Tuy nhiên, có khi hạnh phúc của người này là nỗi đau của người kia. Giới nhà văn cho là mình đang bị xâm hại quyền lợi. Một nhà văn gọi đích danh nghề cho thuê sách, hay cho mượn sách tùy theo người gọi là “hút máu văn sĩ”. Một nhà văn khác in thẳng lên trang sách đầu tiên của mình, cuốn Giờ ra chơi, hàng chữ “cấm cho thuê”.

Đến năm 1971, ước tính tiệm Cảnh Hưng thu được mỗi tháng khoảng 150 ngàn đồng thời ấy, một số tiền lớn. Các tiệm cho thuê sách tồn tại đến năm 1975 thì chấm dứt. Lúc đó, ngành làm ăn này đã phát triển tới hồi thịnh nhất. Đến chiến dịch thu gom văn hóa phẩm chế độ cũ khoảng tháng 6.1975, các nhà bán lẻ sách và tiệm cho thuê sách của tư nhân ngưng hoạt động, sách bị thu gom.

Trên báo Tiền Phong ra ngày 24.6.1975, tác giả Kim Nguyên cho biết tiệm Cảnh Hưng đã nộp cho đội công tác sinh viên, học sinh Trường Trí Đức 36 ngàn cuốn sách các loại. Hai tiệm sách ở chợ Lò Đúc gần nhà tôi cũng bị dẹp. Lúc đó, người dân mới biết tiệm Tân Dân lâu nay chính là cơ sở hoạt động bí mật của chế độ mới.

Khoảng đầu thập niên 1990, loại hình kinh doanh cho thuê sách hoạt động trở lại và tồn tại cho đến ngày nay nhưng không còn trở lại thời hoàng kim như trước kia nữa.

(Phạm Công Luận – Nguồn: báo Thanh Niên, 20/2/2016)